

Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet

Käytännön suositukset

INKLUSIIVISEN KOULUTUKSEN LAADUN EDISTÄMISEN PÄÄPERIAATTEET

Käytännön suositukset

Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus (European Agency for Development in Special Needs Education) on riippumaton ja hallinnollisesti itsenäinen organisaatio, joka saa taloudellista ja poliittista tukea jäsenmailtaan ja EU:n toimielimiltä (komissiolta ja parlamentilta).

Yksittäisten henkilöiden tässä asiakirjassa esittämät mielipiteet eivät välttämättä edusta Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskukseen, sen jäsenmaiden tai Euroopan komission virallisia näkemyksiä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tämän julkaisun sisältämän aineiston käytöstä.

Julkaisun lainaaminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan selkeästi. Raporttiin tulee viitata seuraavasti: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus (2011) *Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet – käytännön suositukset*, Odense, Tanska: European Agency for Development in Special Needs Education (Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus)

Kehittämiskeskukseen tarjoaman tiedon hyödyntämisen helpottamiseksi raportti on saatavana myös sähköisenä versiona täysin muokattavassa muodossa 21 kielellä. Julkaisun sähköiset versiot ovat ladattavissa kehittämiskeskukseen sivustosta osoitteesta www.european-agency.org.

Raportin laatijat

George Borg, kehittämiskeskukseen edustajiston jäsen, Malta

John Hunter, kehittämiskeskukseen edustajiston jäsen, Iso-Britannia (Pohjois-Irlanti)

Bryndis Sigurjónsdóttir, kansallinen koordinaattori, Islanti

Simona D'Alessio, kehittämiskeskukseen edustaja

Toimittanut Verity Donnelly, kehittämiskeskukseen edustaja

Kannen kuva: Daniela Demeterová, Tšekin tasavalta

ISBN: 978-87-7110-300-7 (sähköinen) ISBN: 978-87-7110-279-6 (painettu)

© **European Agency for Development in Special Needs Education 2011**

Sihteeristö:

Østre Stationsvej 33

DK-5000 Odense C, Denmark

Puh.: +45 64 41 00 20

secretariat@european-agency.org

Brysselin toimisto:

3 Avenue Palmerston

BE-1000 Brussels Belgium

Puh.: +32 2 280 33 59

brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Koulutuksen ja kulttuurin PO

Elinikäisen oppimisen toimintaohjelma

Raportin julkaisemiseen on saatu tukea Euroopan komission koulutuksen ja kulttuurin pääosastolta:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

SISÄLLYS

ALKUSANAT	5
1. JOHDANTO.....	7
1.1 Taustaa.....	7
2. KAIKKIEN OPPIJOIDEN OSALLISUUDEN LISÄÄMINEN	9
3. INKLUSIIVISTEN KÄYTÄNTÖJEN EDISTÄMISEN KESKEISET PERIAATTEET	13
3.1 Oppijoiden näkemysten kuuleminen	13
3.2 Oppijoiden aktiivinen osallistuminen	14
3.3 Opettajien myönteiset asenteet	14
3.4 Tuloksellinen opetus	15
3.5 Visionäärinen oppilaitosten johto	16
3.6 Yhdenmukaiset monialaiset palvelut.....	18
4. LOPPUKOMMENTIT	19
5. LISÄTIETOA	20
5.1 Kehittämiskeskuksen lähteet	20
5.2 Muut lähteet	21

ALKUSANAT

Pääperiaatteet-sarjan ensimmäinen raportti perustui kehittämiskeskuksen vuoteen 2003 mennessä ilmestyneisiin julkaisuihin. Seuraava kooste kehittämiskeskuksen julkaisuista, *Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet – suosituksia päättäjille*, ilmestyi vuonna 2009. Molemmat julkaisut sisälsivät synteysin kehittämiskeskuksen inklusiivisuuslinjauksien kehittämistä tukevien teemajulkaisujen keskeisistä havainnoista.

Vuonna 2007 kehittämiskeskuksessa päätettiin, että yhteenvetojulkaisuja alettaisiin laatia säännöllisesti ja linjauksia alettaisiin syventää laatimalla niiden perusteella käytännön suosituksia. Tämä julkaisu sisältää yhteenvedon kehittämiskeskuksen vuodesta 2003 lähtien julkaisemista jäsenmaiden inklusiivisia käytäntöjä käsittelevien teemahankkeiden tuloksista. Lähteenä käytetyt julkaisut on lueteltu luvussa 5.

Päättäjille ja alan ammattilaisille laaditut suositukset sisältävät keskeisiä käytännön linjauksia. Toivommekin, että nämä linjaukset yhdessä vuoden 2009 julkaisun kanssa tukevat koulutusalan päättäjiä inklusiivisemmän koulutusjärjestelmän luomisessa kaikkialle Eurooppaan.

Kehittämiskeskuksen teemahankkeiden tuloksia esittelevät julkaisut, joiden pohjalta tässä julkaisussa esitetyt käytännön periaatteet on laadittu, on koottu luetteloon, joka on kaikkien tässä julkaisussa viitattujen julkaisujen ohella saatavana osoitteesta <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>.

Cor Meijer

Johtaja, Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

1. JOHDANTO

Kehittämiskeskuksen vuosina 2003 ja 2009 julkaisemissa keskeisiä periaatteita esittelevissä raporteissa tuotiin esiin suosituksia erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden inkluusiosta ja kaikille tarjottavan laadukkaan koulutuksen periaatteita edistävistä koulutuspoliittisista näkökohdista. Tässä julkaisussa viitataan kehittämiskeskuksen julkaisuihin aina vuodesta 2003 alkaen ja tehdään yhteenveto käytännön periaatteista, jotka ovat olennaisia laadukkaan tuen tarjoamisessa erilaisille oppijoille yleisopetuksen oppimisympäristöissä.

1.1 Taustaa

Inklusiivinen koulutuksen eurooppalaisia ja kansainvälisiä johtoajatuksia on koottu verkko-osoitteeseen <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles/a-european-and-international-approach-to-inclusive-education>. Monissa tuoreissa julkaisuissa ollaan samoilla linjoilla näiden ajatusten kanssa ja korostetaan, että oppilaitosten tulisi kehittää kaikkien yhteisönsä oppijoiden kouluttamista. Unescon inklusiivisen koulutuksen linjausten myötä (*Policy Guidelines on Inclusion in Education*, 2009) on entistä selvemmin huomattu, että inkluusio ja laatu ovat yhtä: inklusiivinen eetos voi edistää merkittävästi kaikkien oppijoiden koulutuksen laatua. Inklusiivinen koulutus nähdään yhä merkittävämpänä tekijänä pyrittäessä kohti entistä oikeudenmukaisempaa, tasa-arvoisempaa ja demokraattisempaa yhteiskuntaa, jossa moninaisuus on rikkaus. Tämä kehitys edellyttää yhtäläisiä mahdollisuuksia, syrjimättömyyttä ja koulutuksen saavutettavuutta ja etenkin syrjäytymisvaarassa olevien oppijoiden yksilöllisten tarpeiden huomioimista koulutuksessa.

Euroopan unionin neuvosto (2009) tähdentää: ”Koulutuksessa olisi edistettävä kulttuurienväliseen kanssakäymiseen liittyviä taitoja, demokraattisia arvoja ja perusoikeuksien ja ympäristön kunnioittamista sekä torjuttava kaikkia syrjinnän muotoja niin, että jokainen nuori pystyy myönteiseen kanssakäymiseen eritaustaisten tovereidensa kanssa.” (s. 119/4).

Euroopan opetusministerien neuvoston julkaisussa *Päätelmät koulutuksen sosiaalisesta ulottuvuudesta* (2010) todetaan, että Euroopan opetus- ja koulutusjärjestelmissä on varmistettava sekä

koulutuksen yhdenvertaisuus että korkea taso ja tunnustettava, että koulutustason parantaminen ja keskeisten taitojen tarjoaminen kaikille on olennaisen tärkeää, ei ainoastaan taloudellisen kasvun ja kilpailukyvyyn kannalta vaan myös köyhyyden vähentämiseksi ja sosiaalisen inklusion edistämiseksi.

Euroopan yhteisöjen komissio (2006) toteaa tasapuolisuutta määritellessään seuraavaa: "Tasapuolisuus tarkoittaa sitä, missä määrin yksilöt voivat hyödyntää koulutusta mahdollisuuksiensa, koulutukseen pääsynsä, saamansa kohtelun ja tulostensa parantamiseksi" (s. 2).

OECD:n mukaan (2007) tasavertaisuus liittyy läheisesti oikeudenmukaisuuteen; yksilön ja yhteiskunnan olosuhteet eivät saa estää koulutusmahdollisuuksien toteuttamista.

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2006) (UNCRPD) ja sen lisäpöytäkirja, jotka yhä useammat kehittämisskeskuksen jäsenmaat ja EU ovat ratifioineet, ja etenkin sopimuksen koulutusta käsittelevä artikla 24 puhuvat inklusiivisen koulutuksen puolesta (ks. <http://www.un.org/disabilities/latest.asp?id=169>).

EU:n vammaisstrategia 2010–2020 pyrkii EU:n ja UNCRPD:n linjausten yhtenäistämiseen.

Maailman terveysjärjestön WHO:n vammaisuutta käsittelevässä maailmanraportissa *World Report on Disability* (2011) painotetaan yleisopetuksen opettajien asianmukaisen kouluttamisen tärkeyttä, jotta he voisivat luontevasti ja pätevästi opettaa erilaisia tarpeita omaavia lapsia. Raportissa huomautetaan, että opettajankoulutuksessa tulisi panostaa asenteisiin ja arvoihin, ei pelkästään tietosisältöihin ja taitoihin.

Inklusio on kehittämisskeskuksen jäsenmaissa laajasti keskusteltu aihe ja vaikka erilaisten oppijoiden tarpeisiin vastaamisen tavat etenkin erityistä tukea vammaisuuden vuoksi tarvitsevien osalta vaihtelevat, kaikkien oppijoiden saavutusten parantamiseen tähtäävät elementit ovat monilta osin yhteisiä.

Seuraavassa osiossa hahmotellaan kehittämisskeskuksen tarkasteluiden pohjalta laadittujen käytäntöjen perustaa. Näihin käytännön näyttöön perustuviin käytäntöihin paneudutaan sen jälkeen tarkemmin kolmannessa luvussa.

2. KAIKKIEN OPPIJOIDEN OSALLISUUDEN LISÄÄMINEN

Julkaisussa *Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet* (2009) läpäisyperiaatteeksi tunnistettiin kaikkien oppijoiden oppimismahdollisuuksien lisääminen osallisuutta edistämällä. Julkaisussa tuodaan esiin seuraavia tästä periaatteesta kumpuavia toisiinsa liittyviä teemoja:

- kaikkien opettajien mahdollisuus koulutukseen ja harjoitteluun inklusiivisissa oppimisympäristöissä
- inklusiota edistävä organisaatiokulttuuri ja ilmapiiri
- inklusiota tukevat tukijärjestelmät
- joustava, inklusiota edistävä resursointi
- inklusiota edistävät linjaukset
- inklusiota edistävä lainsäädäntö.

Mainitut teemat muodostavat kehittämiskeskuksen teemahankkeissa tunnistettujen ja tässä julkaisussa esitettyjen käytäntöjen perustan, minkä vuoksi niitä käsitellään seuraavassa tarkemmin.

Kuten esipuheessa mainittiin, inklusio ymmärretään nykyisin ihmisoikeuskysymyksenä, joka koskee muitakin kuin pelkästään erityistä tukea tarvitsevia oppijoita. Kuten kehittämiskeskuksen vuonna 2011 julkaisemassa *Participation in Inclusive Education – A Framework for Developing Indicators* (Osallisuus inklusiivisessa koulutuksessa – indikaattorien kehittämisen perusteet) -raportissa todetaan monet oppijat eivät hyödy koulusta paljoakaan, vaikka ovat opetuksessa läsnä. Aktiivinen osallistuminen koulussa on olennaisen tärkeää jatkokoulutusmahdollisuuksien sekä elämän, uran ja maailmankansalaisuuden kannalta.

Euroopan unionin neuvosto (2011) korostaa: ”Tilannetta mahdollisesti muuttavia poliittisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen parantaminen, opetussuunnitelmien ajantasaistaminen, opettajankoulutuksen kehittäminen, innovatiiviset opetusmenetelmät, henkilökohtainen tuki – erityisesti muita heikommassa asemassa oleville ryhmille, kuten maahanmuuttajille ja romaneille – sekä perheiden ja paikallisyhteisön kanssa tehtävän yhteistyön tehostaminen” (s. 2). Oppilaitokset voivat enenevässä määrin vaikuttaa toimivan kumppanuuden kautta myönteisesti

oppilaitosten ulkopuolisiin olosuhteisiin parantamalla tukea oppijoille ja heidän perheilleen.

Kehittämiskeskuksen viime vuosina ilmestyneissä julkaisuissa *Inklusiivisen arvioinnin toteutus* (2009) ja *Inklusiota edistävä opettajankoulutus Euroopassa* (2011) todetaan, että opettajat tarvitsevat aikaa ammatilliseen pohdiskeluun ja sekä opettajien että oppijoiden tulee oppia asennoitumaan myönteisesti ja näkemään myös haasteet ja virheet oppimismahdollisuuksina. Moninaisuus tulee nähdä kaikissa ympäristöissä arvokkaana rikkautena, ja erilaisuus oppimismahdollisuutena. Opettajien perus- ja jatkokoulutuksella on selvästi olennaisen tärkeä tehtävä opettajien myönteisten asenteiden luomisessa ja tietojen ja taitojen lähteenä.

Julkaisussa *Arviointi inklusiivisissa oppimisympäristöissä* (2007) painotetaan oppilaitosten johdon keskeistä merkitystä koulutuksen kehittämisessä inklusiivisemmaksi. Vaikka opettajilla on opetustyössään vaikutusvaltaa opetuksen ja oppimisen suhteen, he eivät kykene takaamaan inklusiivisten käytäntöjen toteutumista, ellei oppilaitoksen johto tue heidän työtään ja jatkuvaa ammatillista kehittymistään. Oppilaitosten johdon on luotava otolliset olosuhteet inklusiivisuuden kehittymiselle kiinteiden yhteyksien, yhteistoiminnan, tiimityön, tutkimuksen ja innovaatioiden avulla.

Kun oppilaitosten ilmapiiri on myönteinen, oppijoita kuunnellaan ja he osallistuvat aktiivisesti oppimisensa arviointiin, kuten julkaisussa *Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa* (2008) todetaan. Myös WHO:n vammaisuutta käsittelevässä maailmanraportissa *World Report on Disability* (2011) painotetaan vammaisten oppijoiden kuulemista. Jotta heidän äänensä saataisiin kuuluviin, heille on tarjottava mahdollisuudet tiedonsaantiin – esimerkiksi käyttökelpoiset välineet kommunikaatioon – ja autettava heitä käsittelemään ja jäsentämään tietoa sekä reagoimaan siihen asianmukaisesti.

Kehittämiskeskuksen raportissa *Arviointi inklusiivisissa oppimisympäristöissä* (2007) esitetään, että opettajien tulisi yhä enenevässä määrin opastaa ja mahdollistaa oppimista. Arvioinnista tulee elimellinen osa oppimisprosessia, jossa oppijat tuovat esiin omia mieltymyksiään, kiinnostuksenaiheitaan ja oppimista hankaloittavia tekijöitä. Myös kehittämiskeskuksen julkaisuissa *Special Education across Europe* (2003) ja *Kulttuurinen monimuotoisuus ja erityisopetus* (2009) painotetaan yksilöllisten

lähestymistapojen merkitystä, ja yhdessä Unesco Institute for Information Technologies in Educationin (IITE) kanssa julkaistussa *ICTs in Education for People with Disabilities* (2011) -raportissa korostetaan tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksia yksilöllisen oppimisen tukena.

Inklusiivisten käytäntöjen kehittämisessä voidaan hyödyntää myös erityisoppilaitoksia. Kun erityisoppilaitokset kehittävät asemaansa resurssina, ne voivat verkostoitumisen ja yhteistoiminnan kautta mahdollistaa asiantuntijavaihtoa ja lisätä oppilaitosten kapasiteettia vastata erilaisiin tarpeisiin. *Erytyisopetus Euroopassa – Teemajulkaisussa* (2003) esitetään, että näin voitaisiin parantaa tukea kaikille oppijoille.

Eryistä tukea tarvitsevien oppijoiden ja heidän perheittensä tulisi saada tarpeitaan vastaavat johdonmukaiset suunnitelmat, joilla varmistetaan asianmukaiset, kohtuuhintaiset ja pysyvät palvelut ja saavutetaan myönteisiä pitkän aikavälin tuloksia. Kuten julkaisussa *Eryitynen tuki varhaislapsuudessa: Kehitys ja muutokset 2005–2010* (2010) todetaan, oppilaitosten ja kaikkien tukipalvelujen tulisi toimia kiinteässä yhteistyössä voidakseen vastata oppijoiden ja heidän perheidensä tarpeisiin paikallisyhteisöissä. Panostusta varhaiskasvatukseen ja varhaiseen tukeen kaikille oppijoille tulisi tarkastella pitkällä aikavälillä ja nähdä sen suotuisa vaikutus haavoittuvassa asemassa olevien oppijoiden myöhempään tuen tarpeeseen. *ICTs in Education for People with Disabilities* -raportissa (2011) korostetaan perheiden jatkuvan ja järjestelmällisen osallistumisen merkitystä välineiden ja lähestymistapojen kehittämisessä oppimisen ja kodin avuksi.

Julkaisussa *Inklusiivisen arvioinnin toteutus* (2009) kuvataan siirtymää monitieteellisestä lähestymistavasta tieteidenväliseen joustavammat tukimuodot mahdollistavaan työskentelytapaan, joka yhdistää eri alojen ammattilaisten asiantuntemuksen ja näkökulmat kokonaisnäkemykseksi. Tällaisen yhteistyömallin omaksuminen edellyttää eri yhteiskunnan sektoreiden (esimerkiksi terveydenhuollon ja sosiaalisektorin) välistä yhteistoimintaa kaikilla tasoilla.

Tässä yhteydessä tunnustetaan opettajien ja oppilaitosten johdon edellä kuvattu keskeinen asema, kuitenkin siten, että lähtökohtana on oppijan näkökulma, jossa koulutuksen saavutettavuuden ja opetukseen osallistumisen, osallisuuden (laadukkaisiin

oppimiskokemuksiin) ja oppimisprosessin kautta saavutettavien tulosten suunnittelu on lapsi- ja nuorisolähtöistä. Tämä malli, joka on hahmoteltu Unescon inklusioperiaatteissa, *Guidelines for Inclusion* (2005), sisältää kehittämiskeskuksen keskeiset toimet ja korostaa, että läsnäolo sinänsä ei vielä riitä – olipa oppimisympäristö mikä tahansa. Euroopan parlamentin kuulemistilaisuuteen Brysselissä marraskuussa 2011 osallistuneet nuoret painottivat sitä, että oppijoiden tulee saada olla aktiivisia ja osallistua edistyksensä arvioimiseen sekä kaikkiin tulevaisuuttaan koskeviin päätöksiin.

3. INKLUSIIVISTEN KÄYTÄNTÖJEN EDISTÄMISEN KESKEISET PERIAATTEET

Kehittämiskeskuksen toiminnassa keskitytään pääosin oppivelvollisuuteen kuuluvaan koulutukseen, mutta periaatteet ovat sovellettavissa muuhunkin koulutukseen ja elinikäisen oppimisen kaikkiin vaiheisiin sekä virallisessa että epävirallisessa oppimisessä. Oppijakeskeiset periaatteet ovat sovellettavissa yhtä lailla sekä vammaisiin että muihin oppijoihin, sillä inkluusiossa on kyse kaikkien oppijoiden koulutuksen laadusta.

3.1 Oppijoiden näkemysten kuuleminen

Oppijoita ja heidän perheitään ja edustajiaan tulisi kuulla etenkin silloin, kun tehdään heidän elämäänsä vaikuttavia päätöksiä.

Oppijoiden tulee saada asianmukaista tietoa tarkoituksenmukaisessa muodossa, jotta he pystyvät täysipainoisesti osallistumaan kaikkeen koulutustaan ja tulevaisuuttaan koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon.

Oppijoita tulee kuulla heitä koskevassa päätöksenteossa seuraavien seikkojen suhteen:

- Arvioinneissa oppijoiden tulee voida valita eri tavoista osoittaa tietonsa, taitonsa ja ymmärtämyksensä ja osallistua keskusteluihin arvioinneista ja siitä, miten niiden avulla voidaan tukea myöhempää oppimista.
- Oppimisprosessissa oppijoilla tulee olla erilaisia mahdollisuuksia saada ja käsitellä tietoa sekä ilmaista itseään.
- Oppijoiden yksilölliset toiveet on otettava huomioon oppimisen suunnittelussa.
- Oppimisen esteiden voittamiseksi tarvittava tuki ei saa leimata tai erotella oppijoita.
- Oppijoilla tulee olla sananvaltaa opetussuunnitelmien yksilöllisten tavoitteiden tarkoituksenmukaisuudesta ja merkityksellisyydestä.
- Oppimistulosten arvioinnissa tulee varmistaa oppijan hyvinvoinnin näkökulma ja edistyminen.

3.2 Oppijoiden aktiivinen osallistuminen

Kaikilla oppijoilla on oikeus olla oppilaitoksen ja yhteisön aktiivisia jäseniä.

Kaikkien oppijoiden tulisi saada kokea olevansa luokkansa/oppilaitoksensa jäseniä, joita arvostetaan heidän yhteisölleen antamansa yksilöllisen panoksen vuoksi. Oppijoilla tulee olla sananvaltaa erityisestä tuesta, jota he tarvitsevat voidakseen täysipainoisesti osallistua toimintaan.

Oppijoiden tulee

- saada tuntee olevansa osa oppilaitoksen yhteisöä ja tuntee olonsa turvalliseksi
- saada mahdollisuuksia yhteistoimintaan ja yhteistoiminnalliseen oppimiseen joustavien vertaistyhmiä kanssa kehittääkseen sosiaalisia ja viestintätaitojaan
- saada tunnustusta ja kiitosta saavutuksistaan
- osallistua täysipainoisesti opetussuunnitelman ja oppilaitoksen ulkopuoliseen toimintaan
- ottaa vastuu omasta oppimisestaan, olla aktiivisia ja entistä itsenäisempiä oman oppimisprosessinsa suhteen ja asettaa odotukset riittävän korkealle
- tunnistaa vastuunsa oppilaitoksen ja yhteisön muille jäsenille.

3.3 Opettajien myönteiset asenteet

Opettajilla tulee olla myönteinen asenne kaikkia oppijoita kohtaan, ja heidän tulee suhtautua myönteisesti opettajakunnan keskinäiseen yhteistoimintaan.

Opettajien tulisi nähdä erilaisuus voimavarana ja oman myöhemmän oppimisensa kannustimena. Opettajien perus- ja jatkokoulutuksen tulisi sisältää kokemuksia, jotka kehittävät myönteisiä asenteita ja arvoja, rohkaisevat heitä tarkastelemaan ja pohtimaan asioita sekä etsimään uusia ratkaisuja oppijoiden erilaisuuden luomiin haasteisiin. Opettajien tulisi ammentaa kollegojen eri alojen asiantuntemuksesta ja pyrkiä yhteistuumiin yksilölähtöisestä toimintatavasta kohti yhteisöllisyyttä.

Opettajien tulee

-
-
- ottaa vastuuta kaikista oppijoista ja osoittaa ymmärtävänsä kaikille yhteiset perustarpeet, kuten turvallisuus, yhteenkuuluvuus, oppimisen ilo ja mielekkäät oppimistulokset
 - arvostaa ja osoittaa sitoutuneisuutensa mitä moninaisimpiin tavoitteisiin – mukaan lukien henkinen terveys ja hyvinvointi sekä sosiaaliset taidot – ja asettaa kaikkien oppijoiden tavoitteet korkealle
 - tunnistaa, milloin oppijat tarvitsevat tukea ja järjestää se hienotunteisesti yhdessä oppijan kanssa välttäen oppijan rajoittavaa leimautumista
 - tuntee resurssit (myös tieto- ja viestintätekniset) ja osata hyödyntää niitä tehokkaasti opetuksessa
 - suhtautua myönteisesti innovaatioihin ja olla valmis kehittämään itseään ja ammattitaitoaan
 - pohtia käytäntöjä ja kasvattaa tiimin tietoja ja taitoja yhdessä kollegojen kanssa ja vastavuoroisesti tarjota heille tukeaan oppijoiden auttamiseksi – esimerkiksi yksilöllisen tuen, opetusstrategioiden ja siirtymävaiheen suunnitelmien toteuttamisessa
 - kommunikoida tehokkaasti/tuloksekkaasti oppijoiden, vanhempien ja kaikkia tahoja edustavien kollegojen kanssa ja tehdä heidän kanssaan yhteistyötä oppijoiden hyväksi.

3.4 Tuloksellinen opetus

Opettajien tulisi kehittää taitojaan vastata kaikkien oppijoiden erilaisiin tarpeisiin.

Opettajien perus- ja jatkokoulutuksen tulisi antaa tietoja, taitoja ja ymmärrystä oppijoiden erilaisten tarpeiden luontevaan käsittelemiseen. Opettajat tarvitsevat keinoja käyttää arviointi- ja kasvatustaitojaan joustavasti raivatakseen oppimisen tiellä olevia esteitä ja mahdollistaakseen osallistumisen ja tavoitteiden saavuttamisen. Opettajien tulee kehittää itselleen selkeä näkemys käytettävissä olevista lähestymistavoista oppimiseen vaikuttavien tekijöiden ja mahdollisten oppimisen esteiden tunnistamisen pohjalta.

Opettajien tulee

- arvioida oppijoita eri menetelmillä, jotka tarjoavat oppijoille mahdollisuuden tuoda esiin tietonsa, taitonsa ja ymmärryksensä
- käyttää palautetta oppimisen fyysisten, rakenteellisten ja asenneperäisten esteiden voittamiseen ja suunnitelmien laatimiseen oppijoiden kanssa, jotta oppiminen olisi mahdollista, johdonmukaista ja oppijoiden itsensä kannalta mielekästä
- tarjota erilaisia oppimismahdollisuuksia kaikille oppijoille noudattaen näkemystä älykkyyden moniulotteisuudesta
- käyttää erilaisia opetusmenetelmiä ja joustavia ryhmäkokoja huomioiden oppijoiden mieltymykset
- laatia mielekäs opetussuunnitelma, joka tarjoaa johdonmukaisia mahdollisuuksia kehittää kaikkien oppijoiden kompetensseja keskeisissä opetussuunnitelman läpäisyaiheissa sekä heidän mielekästä osallistamistaan
- laatia oppijoille yhteistyössä kollegojen kanssa yksilöllisiä suunnitelmia, joilla varmistetaan tarvittavan tuen, apuvälineiden ja opetussuunnitelman yksilöllistämisen yhdenmukainen hyödyntäminen oppijoiden tarpeita vastaavasti.

3.5 Visionäärinen oppilaitosten johto

Oppilaitosten johdon tulisi arvostaa sekä henkilöstön että oppijoiden moninaisuutta, rohkaista kollegiaalisuutta ja tukea innovaatioita.

Toimivat inklusiiviset käytännöt edellyttävät johdon eri tasoilta inklusiivisia arvoja osoittavaa visionäärisyyttä edistämään ilmapiirin ja oppimisympäristön myönteisyyttä laadukkaan koulutuksen perustaksi. inklusiivisten arvojen tulisi olla osa kaikkia oppilaitoksen linjauksia ja kehityssuunnitelmia ja näkyä oppilaitosten johdon, muun henkilöstön ja oppijoiden keskinäistä yhteistoimintaa kannustavissa käytännöissä.

Oppilaitosten johdon tulee

- luoda myönteinen oppimiskulttuuri ja ilmapiiri tuomalla inklusiiviset arvot ja näkemykset selvästi esiin kaikessa oppilaitoksen toiminnassa
- varmistaa, että inklusio ja oppijoiden hyvinvointi ovat keskeinen osa kaikkia linjauksia ja käytäntöjä

-
-
- järjestää oppilaitoksen toiminta siten, että oppijoita ei leimata tai luokitella – esimerkiksi käyttämällä eri ryhmäjakoja eri tarkoituksissa
 - pyrkiä aktiivisesti edistämään oppijoiden inklusiota laajentamalla oppimisympäristön tarjontaa tavanomaisesta
 - kannustaa ja valtuuttaa henkilöstöä kehittämään kykyjään ja osaamistaan vastaamaan eri tavoin tarpeiden moninaisuuteen ja käyttämään asiantuntemustaan koko oppimisyhteisön hyväksi
 - kannustaa henkilöstöä pohtimaan toimintaansa ja tulemaan itsenäisiksi elinikäisiksi oppijoiksi
 - hallita resursseja toimivasti ja varmistaa, että ne vastaavat oppilaitoksen oppijoiden moninaisuutta
 - hankkia rahoitusta luovasti eri lähteistä rakennusten esteettömyyden varmistamiseksi ja asianmukaisen tuen (mukaan lukien apuvälineet/tieto- ja viestintätekniikka) saamiseksi kaikille oppijoille
 - kehittää toimivaa seuranta- ja itsearviointia ja oppijakeskeistä arviointia, jossa otetaan huomioon kaikkien oppijoiden saavutukset tiedollisten tulosten lisäksi laajassa mielessä
 - käyttää seurannan ja arvioinnin tuloksia suunnittelun ja strategisen parantamisen välineinä pyrkien kehittämään oppilaitoksen mahdollisuuksia tukea kaikkien oppijoiden edistymistä
 - huolehtia koko henkilöstöstä ja pyrkiä lievittämään ulkoisia paineita oppilaitoksen selkeän linjan avulla
 - ohjata asiantuntijoita ja sisäisiä ja ulkoisia verkostoja kantamaan osansa vastuusta ja toimimaan yhdessä, jotta kaikki oppijat pääsevät osallisiksi opetussuunnitelmaan kuuluvista ja sen ulkopuolisista toiminnoista
 - kommunikoida tehokkaasti paikallisen yhteisön, monialaisten tukipalvelujen ja erityisoppilaitosten kanssa, jotta oppijat ja heidän perheensä kohdattaisiin kokonaisvaltaisesti ja koordinoitusti ja ymmärtäen, että oppimisen edistäminen edellyttää kattavaa tarpeisiin vastaamista.

3.6 Yhdenmukaiset monialaiset palvelut

Jokaisen oppilaitoksen tulee saada yhteisöltä tukea monialaisina palveluina.

Lapset ja nuoret eivät voi oppia, jos heidän terveydellisiä, sosiaalisia ja emotionaalisia perustarpeitaan ei tyydytetä. Kokonaisvaltainen lähestymistapa ja yhteistyö perheiden ja yhteisöjen kanssa saattaa edellyttää tukea ja terveys- ja sosiaalipalveluita.

Monialaisten palvelujen tulee

- tehdä toimivaa yhteistyötä ja kommunikoida tehokkaasti paikallisten oppilaitosten kanssa sekä sektorien/palvelujen rajojen yli ja välillä, mahdollistaa tiedon jakaminen ja oikea-aikainen lisätuki, kuten terapia, lääkitys, mielenterveyden tukitoimet jne.
- tehdä perheiden, oppilaitoksen ja monialaisen tiimin välisten yhteyksien vahvistamiseksi tiivistä yhteistyötä vanhempien ja oppijoiden kanssa
- pyrkiä yhdessä oppilaitosten kanssa saamaan kaikki sidosryhmät, kuten paikalliset erityisoppilaitokset, osaksi tukiverkostojaan ja etsiä luovia tapoja asiantuntemuksen jakamiseen.

4. LOPPUKOMMENTIT

Tässä julkaisussa esitetään ajatuksia inklusiivisten käytäntöjen edistämisestä kehittämiskeskuksen julkaisujen ja etenkin vuoden 2009 suositusten keskeisten periaatteiden pohjalta.

Euroopan yhteisöjen komissio (2006) tunnustaa opettajan tehtävän tärkeyden todetessaan seuraavaa:

”Tehokkuuteen ja tasapuolisuuteen eniten vaikuttavat tekijät ovat opetushenkilöstön laatu, kokemus ja motivaatio ja käytetyt pedagogiikat. Toimimalla yhteistyössä vanhempien ja oppilashuoltopalveluiden kanssa opettajat pystyvät ratkaisevalla tavalla varmistamaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien oppilaiden osallistumisen” (s. 7).

Kehittämiskeskuksen johtaja Cor Meijer totesi puheessaan Maailman terveysjärjestö WHO:n vammaisuutta käsittelevän maailmanraportin *World Report on Disability* (2011) julkistamistilaisuudessa: ”Inklusiota voidaan tarkastella monelta eri taholta – käsitteelliseltä, poliittiselta, normatiiviselta ja tutkimukselliselta – mutta oppilaiden kirjon kohtaa kuitenkin nimenomaan opettaja. Inklusiivista koulutusta toteuttaa opettaja.”

Tässä kuvatut pääperiaatteet yhdessä päättäjille vuonna 2009 suunnattujen suositusten kanssa tukevat opettajia ja muita alan ammattilaisia kehittämään aikaisempaa inklusiivisempia käytäntöjä ja vastaamaan toimivalla tavalla yhä erilaisempiin tarpeisiin yleisopetuksen piirissä.

5. LISÄTIETOA

Kehittämiskeskukseen aineistot, joihin tässä julkaisussa viitataan ovat saatavana kehittämiskeskukseen sivuston Key Principles – Practice osiosta <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>.

Mukana on myös

- *Recommendation Matrix* -julkaisu, joka sisältää kehittämiskeskukseen tutkimusaineistojen viittaukset luvun 3 keskeisiin periaatteisiin.
- Linkit kehittämiskeskukseen julkaisuihin ja aineistoihin, joihin viitataan tässä julkaisussa.

5.1 Kehittämiskeskukseen lähteet

- *Special Education across Europe* (2003)
- *Special Needs Education in Europe – Thematic Publication (Erytysopetus Euroopassa – Teemajulkaisu)* (Osa 1, 2003 ja Osa 2, 2006)
- *Inclusive Education and Classroom Practice in Secondary Education* (2005) (*Osallistava opetus ja opetuskäytännöt ylemmän perusasteen opetuksessa*) (2005)
- *Young Views on Special Needs Education* (2005)
- *Early Childhood Intervention (Erytynen tuki varhaislapsuudessa)* (2005)
- *Individual Transition Plans* (2006)
- *Assessment in Inclusive Settings (Arviointi inklusiivisissa oppimisympäristöissä)* (2007 and 2009)
- *Young Voices: Meeting Diversity in Education (Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa)* (2008)
- *Lisbon Declaration – Young people’s views on inclusive education (Lissabonin julistus. Nuorten näkemyksiä osallistavasta koulutuksesta)* (2007)
- *Implementing Inclusive Assessment (Inklusiivisen arvioinnin toteutus)* (2009); *Assessment for Learning and Pupils with*

Special Educational Needs (Oppimisen arviointi ja erityistä tukea tarvitsevat oppilaat) (2009); Putting inclusive assessment into practice (Inklusiivisen arvioinnin käytännön toteutus) (2009); Cyprus Recommendations on Inclusive Assessment (Kyproksen suositukset inklusiivisesta arvioinnista) (2009)

- *Development of a set of indicators – for inclusive education in Europe (Indikaattorien kehittäminen – Inklusiivisen koulutuksen indikaattorit Eurooppaa varten) (2009)*
- *Multicultural Diversity and Special Needs Education (Kulttuurinen monimuotoisuus ja erityisopetus) (2009)*
- *Early Childhood Intervention: Progress and Developments 2005–2010 (Erityinen tuki varhaislapsuudessa: Kehitys ja muutokset 2005–2010) (2010) Inclusive Education in Action – Project Framework and Rationale (2010) Teacher Education for Inclusion – Literature Review (2010)*
- *ICTs in education for People with Disabilities (2011)*
- *Teacher Education for Inclusion across Europe (Inklusiota edistävä opettajankoulutus Euroopassa) (2011)*
- *Participation in Inclusive Education – A Framework for Developing Indicators (2011).*

5.2 Muut lähteet

Euroopan yhteisöjen komissio (2006) *Communication from the Commission to the Council and to the European Parliament. Efficiency and equity in European education and training systems (Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Eurooppalaisten koulutusjärjestelmien tehokkuus ja tasapuolisuus.)* Bryssel, 8.9.2006 COM(2006) 481 final http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf
(http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_fi.pdf)

Euroopan yhteisöjen komissio (2010) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Disability Strategy 2010–2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe. (Komission tiedonanto euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Euroopan vammaisstrategia 2010–2020:*

Uudistettu sitoutuminen esteettömään Eurooppaan.) Bryssel, 15.11.2010 COM (2010) 636 final <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF> (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:FI:PDF>)

Euroopan unionin neuvosto (2009) *Council Conclusions of 12 May 2009 on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (Neuvoston päätelmät, annettu 12 päivänä toukokuuta 2009, eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista)* ('ET 2020') (2009/C 119/02) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:010:EN:PDF> (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:FI:PDF>)

Euroopan unionin neuvosto (2010) *Council conclusions on the social dimension of education and training* 30 13th Koulutus-, nuoriso- ja kulttuurineuvoston kokous 11.5.2010 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/114374.pdf

Euroopan unionin neuvosto (2011) *Council conclusions on the role of education and training in the implementation of the 'Europe 2020' strategy* (2011/C 70/01) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:070:0001:0003:EN:PDF> (*Neuvoston päätelmät koulutuksen asemasta Eurooppa 2020 -strategian täytäntöönpanossa* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:070:0001:0003:FIPDF>)

OECD (2007) *No more failures: Ten steps to equity in education*, OECD, Pariisi

Unesco (2005) *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All*. Unesco, Pariisi

Unesco (2009) *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Unesco, Pariisi http://unesdoc.unesco.org/Ulis/cgibin/ulis.pl?catno=177849&set=4A9F89E7_2_250&gp=1&ll=1

Yhdistyneet kansakunnat (2006) *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, New York: United Nations

World Health Organization (2011) *World Report on Disability*. Geneve, Sveitsi, WHO

FI

Pääperiaatteet-sarjan ensimmäinen raportti perustui kehittämiskeskuksen vuoteen 2003 mennessä ilmestyneisiin julkaisuihin. Seuraava kooste kehittämiskeskuksen julkaisuista, *Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet – suosituksia päättäjille*, ilmestyi vuonna 2009.

Molemmat julkaisut sisälsivät synteetin kehittämiskeskuksen inklusiivisuuslinjauksien kehittämistä tukevien teemajulkaisujen keskeisistä havainnoista.

Tämä pääperiaatteet-sarjan kolmas julkaisu on yhteenveto kehittämiskeskuksen hankkeista vuodesta 2003 alkaen, jossa keskitytään inklusiivista koulutusta edistäviin keskeisiin käytännön periaatteisiin. Tämän koulutusalan päättäjille ja muille johtaville koulutusalan toimijoille suunnatun julkaisun toteuttajat ovat itse koulutusalan linjausten laatijoita ja käytännön asiantuntijoita. Julkaisun tavoitteena on tarjota yhteenveto keskeisistä käytännön periaatteista, jotka ovat olennaisia laadukkaan tuen tarjoamisessa erilaisille oppijoille yleisopetuksen piirissä.

Toivomme, että nämä suositukset pääperiaatteiksi edistävät entistä inklusiivisemmän koulutuksen toteutumista kaikkialla Euroopassa.

